

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 9, 2021

AGNIESZKA GAPIŃSKA

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE, LONDYN
ORCID: 0000-0003-3412-5840

NAUCZANIE *ON-LINE* W CZASIE PANDEMII
W POLSKIEJ SZKOLE SOBOTNIEJ
IM. FRYDERYKA CHOPINA W CROYDON
(WIELKA BRYTANIA) – PERSPEKTYWA
NAUCZYCIELI. RAPORT Z BADAŃ

WSTĘP

Epidemia COVID-19 niespodziewanie zapoczątkowała zdalną edukację w przedszkolach, szkołach oraz na uczelniach. Transformacja dydaktyki nastąpiła czasami z dnia na dzień, w innych przypadkach z tygodnia na tydzień, jednakże za każdym razem szybko, intensywnie i bezprecedensowo¹. Placówki były zmuszone stawiać jej czoła, radząc sobie najlepiej jak potrafią z nową, unikatową sytuacją.

Kierunek tej zmiany został zdefiniowany przez wszechobecną cyfrowość życia i w ten sposób dotychczasowa edukacja twarzą w twarz, przy szkolnych

¹ Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań, oprac. A. Buchner, M. Majchrzak, M. Wierzbicka, Centrum Edukacji Obywatelskiej – Fundacja „Szkoła z Klasą”, kwiecień 2020, <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/>, dostęp 17 VI 2020.

biurkach lub na przedszkolnych dywanach zamieniła się w edukację *on-line*. Szeroka gama narzędzi cyfrowych przeznaczonych do prowadzenia zajęć przez internet (platform e-learningowych, cyfrowych zasobów edukacyjnych) wydała się idealną odpowiedzią na nowe wyzwania, a fakt, że prawie każdy obecnie korzysta z dóbr technologii na co dzień, pozwolił ufać, że ta transformacja odbędzie się bezproblemowo.

Jednak już pierwsze tygodnie w nauczaniu zdalnym pokazały, że sytuacja jest o wiele bardziej złożona oraz bardziej wymagająca niż nasze pierwotne przypuszczenia. Technologiczne wyposażenie placówek, dostępność sprzętu oraz internetu w domach, dostępność cyfrowych materiałów dydaktycznych, metodyka nauczania *on-line*, poziom kompetencji cyfrowych nauczycieli i uczniów oraz szereg kwestii społecznych, związanych z edukacją na odległość sprawiły, iż edukacja zdalna stała się bardzo dużym wyzwaniem dla placówek, uczniów, rodziców, ale przede wszystkim, dla nauczycieli².

Polskie szkoły sobotnie (PSS) w swej strukturze są niespotykane gdzie indziej. Często nie są traktowane jako pełnoprawne placówki edukacyjne, a jedynie instytucje zapewniające zajęcia pozalekcyjne. Mimo iż ich struktura oraz *curriculum* są regulowane odgórnie – przez instytucje, takie jak Polska Macierz Szkolna, statuty i regulaminy – zwykle podlegały tym samym zasadom, co zajęcia pozalekcyjne czy kluby zainteresowań. Podczas pierwszego lockdownu szkoły te były zamknięte i nawet gdy angielskie *state schools* się otworzyły, szkoły sobotnie traktowano jako zajęcia pozalekcyjne (*extracurricular*) i pozostały zamknięte. Dopiero po zimowym zamknięciu szkoły sobotnie zaliczono do placówek edukacyjnych, które mogły kontynuować naukę „na żywo” pod warunkiem przestrzegania covidowych ostrzeżeń i zaleceń.

W szkołach sobotnich pracują i uczą się osoby z o wiele większego obszaru geograficznego niż w szkołach publicznych. Równocześnie wielu nauczycieli z polskich szkół uczy na co dzień w angielskich placówkach. Ta wielorakość instytucji, zaleceń i nowych zasad pandemicznych oraz ogrom pracy spadły na nauczycieli niespodziewanie. Musieli zaadaptować nową, edukacyjną rzeczywistość do pracy w szkole sobotniej, która – nawet w optymalnych warunkach – jest wymagająca i osobliwa.

² A. Doucet, D. Netolicky, K. Timmers, J. Tuscano, Thinking about Pedagogy in an Unfolding Pandemic, An Independent Report on Approaches to Distance Learning During COVID19 School Closures, 2020, https://issuu.com/educationinternational/docs/2020_research_covid-19_eng, dostęp 17 VI 2020.

Nauczycielska perspektywa wydaje się ważna i znacząca. Jako grupa zawodowa nauczyciele byli stawiani na równi z lekarzami czy pielęgniarkami, jednak otrzymali o wiele mniej wsparcia oraz uznania od społeczeństwa. Warto się zastanowić, skąd te różnice się biorą, a także jaki wpływ miało takie dychotomiczne podejście do pracowników na samopoczucie oraz samoocenę nauczycieli.

1. WPROWADZENIE

1.1. CEL I ZAKRES

Celem badań była analiza i diagnoza nauczania zdalnego w Polskiej Szkole Sobotniej im. Fryderyka Chopina w Croydon z perspektywy nauczycieli. Ta placówka jest stosunkowo nowa: została założona przez grupę rodziców i nauczycieli w 2012 roku. Jest instytucją charytatywną, w całości pracującą dla dobra uczniów. Obecnie mieści się w budynku szkoły Purley Oaks Primary w Croydon i uczęszcza do niej ponad 300 uczniów oraz pracuje 21 nauczycieli. Szkoła oferuje program nauczania od przedszkola do A-levels oraz grupę do nauczania języka polskiego jako obcego.

Udział w badaniu zatwierdziła dyrekcja placówki, która zdecydowała w porozumieniu z kierownikiem badania o sposobie realizacji badania w szkole. Badanie było całkowicie dobrowolne i dotyczyło tylko nauczycieli. Wszyscy uczący w PPS w Croydon to kobiety z wykształceniem wyższym lub podyplomowym.

O wypełnienie ankiety zostali poproszeni wszyscy nauczyciele placówki. Jej zadaniem było uzyskanie informacji, na jakich zasadach realizowano naukę *on-line* oraz z jakimi problemami czy wyzwaniem musieli się zmierzyć nauczyciele w ramach nauczania zdalnego. Ważnym aspektem w ankiecie były pytania związane ze stylem nauczania, o narzędzia do przeprowadzania lekcji *on-line* oraz dostęp do sprzętu czy internetu. Jako że nauczanie zdalne okazało się dla wszystkich niespodziewaną sytuacją, wśród ankietowanych zwrócono szczególną uwagę na ich dobrostan (*well being*) oraz stan psychiczny. Badanie miało na celu sprawdzenie, jak nauczyciele poradzili sobie z obowiązkiem realizacji zajęć w formie zdalnej i jak wyglądało ich zaangażowanie, stan emocjonalny oraz jakie kompetencje były niezbędne: techniczne, organizacyjne, dydaktyczne czy społeczne.

1.2. NARZĘDZIA BADAWCZE

Do zebrania materiału empirycznego wśród nauczycieli zastosowano metodę sondażową. Została wykorzystana ankieta internetowa Google Forms

rozsyłana drogą mailową do nauczycieli szkoły w formie zaproszenia do badania wraz z linkiem do ankiety. Raport został oparty na podstawie analizy danych uzyskanych z badań w dniach od 14 do 29 maja 2021 roku w PSS im. Fryderyka Chopina w Croydon wśród 21 nauczycieli tej placówki. Raport zawiera podsumowanie odpowiedzi na postawione w ankiecie pytania, kluczowe wnioski oraz rekomendacje dotyczące działań na przyszłość w zakresie edukacji *on-line* w polskiej szkole sobotniej.

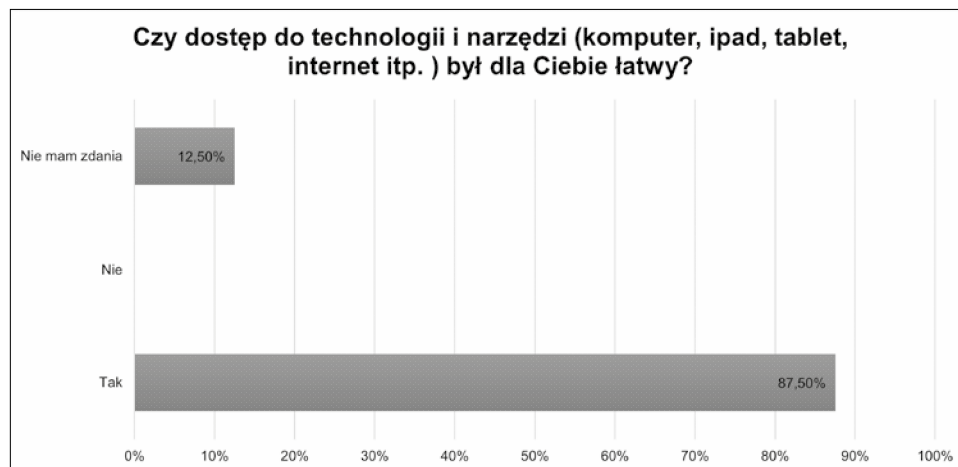
Dobór próby miał charakter celowy, przy czym zdaję sobie sprawę z konsekwencji takiego podejścia i jego wpływu na wynik. Celem badania nie jest zatem zapewnienie statystycznej reprezentatywności opinii, lecz wierne przedstawienie poglądów nauczycieli polonijnych w sprawie nauczania zdalnego w jednej z placówek. Celem raportu jest przede wszystkim identyfikacja problemów badanej społeczności oraz stworzenie rekomendacji na przyszłość.

2. ANALIZA DANYCH I WYNIKI BADAŃ

2.1. PRZYGOTOWANIE DO NAUCZANIA *ON-LINE* I WSPARCIE W TRANSFORMACJI

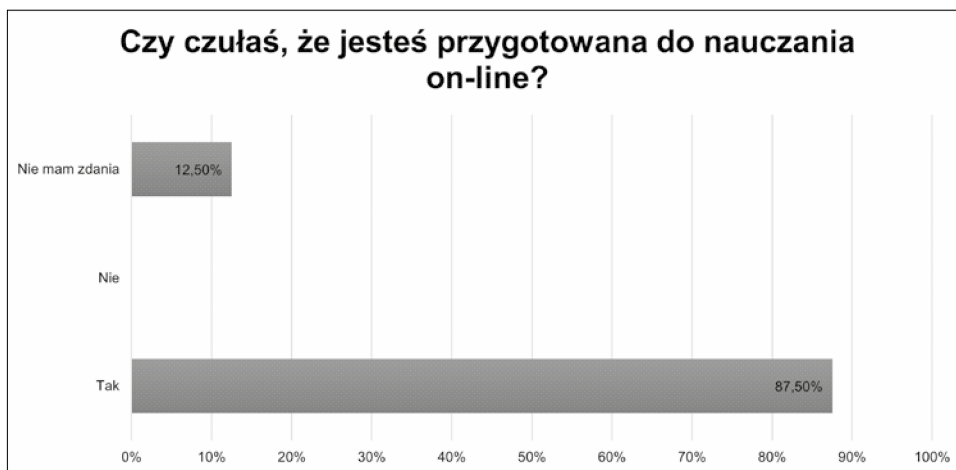
Wszyscy badani mają wykształcenie wyższe, natomiast połowa respondentów dodatkowo wykształcenie podyplomowe. Badani deklaruwali, że dostęp do przynajmniej jednego urządzenia umożliwiającego korzystanie z internetu był dla nich łatwy. Tak stwierdziło ponad 87% badanych.

WYKRES 1. DOSTĘP NAUCZYCIELI DO TECHNOLOGII (W PROCENTACH)

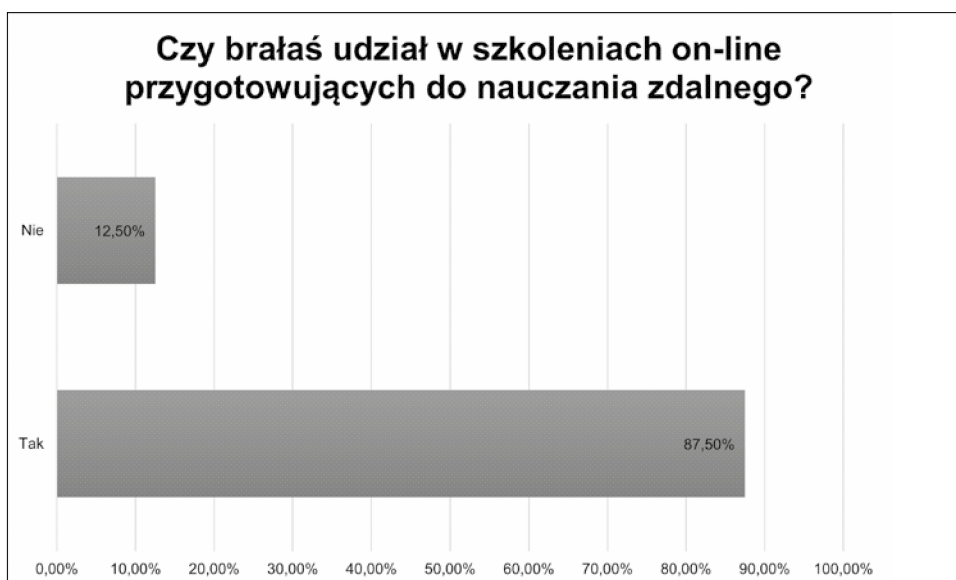
Ponad 62% nauczycieli nie czuło się przygotowanych do edukacji zdalnej i uważało, że potrzebuje dodatkowego przeszkolenia z zakresu prowadzenia lekcji z użyciem różnego rodzaju narzędzi cyfrowych. Jedna ósma ankietowanych nie miała na ten temat zdania.

WYKRES 2. POCZUCIE BYCIA GOTOWYM DO NAUCZANIA *ON-LINE* (W PROCENTACH)

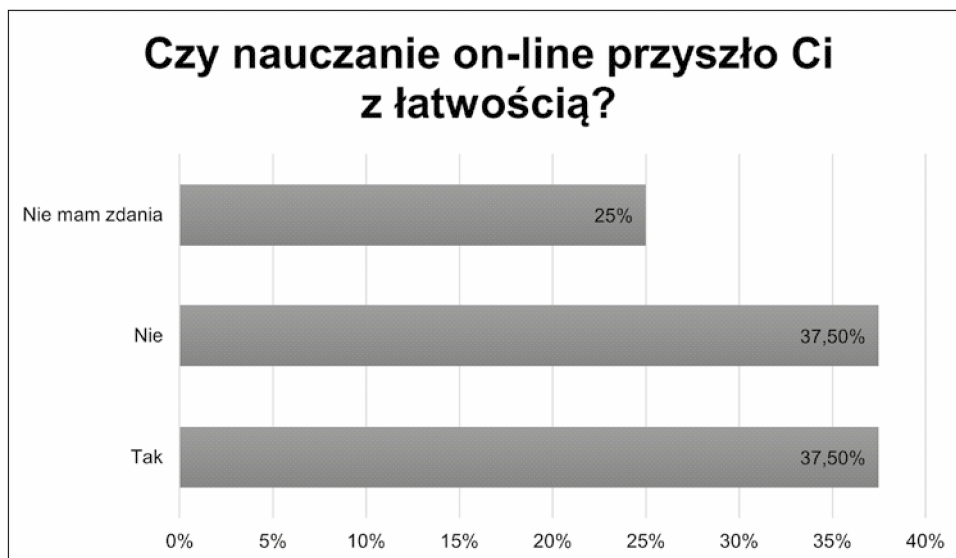
Z analizy danych wynika, że aż 87% badanych brało udział w szkoleniach i webinarach doszkalających w celu nabycia dodatkowej wiedzy dotyczącej nauczania *on-line* i wykorzystywania platform internetowych.

WYKRES 3. UDZIAŁ W SZKOLENIACH (W PROCENTACH)

Badania wskazują, iż nauczyciele mieli trudności z określeniem, czy nauczanie *on-line* przyszło im z łatwością. Ponad 37% badanych odpowiedziało „tak”, lecz tyle samo respondentów stwierdziło „nie”.

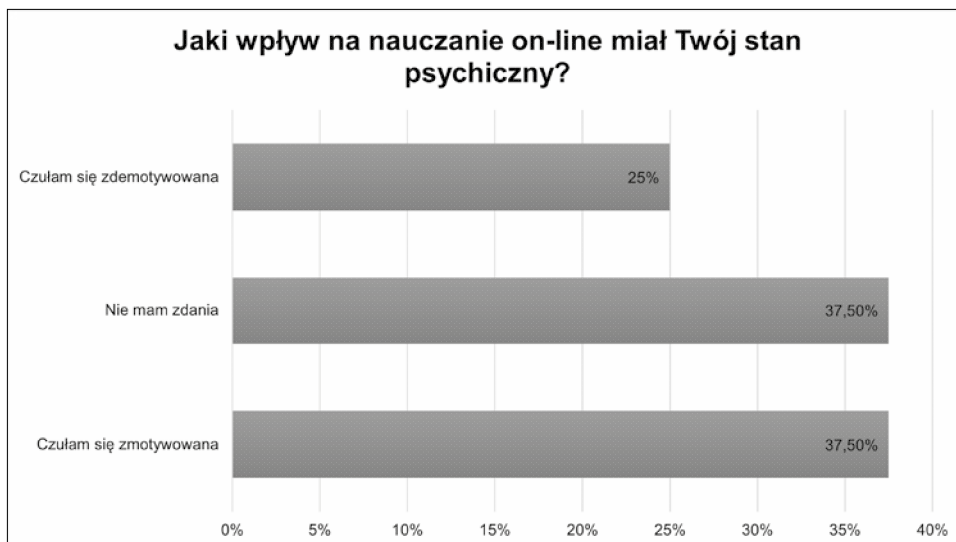
WYKRES 4. TRUDNOŚĆ W NAUCZANIU *ON-LINE* (W PROCENTACH)

WYKRES 5. WSPARCIE OD DYREKCJI SZKOŁY (W PROCENTACH)

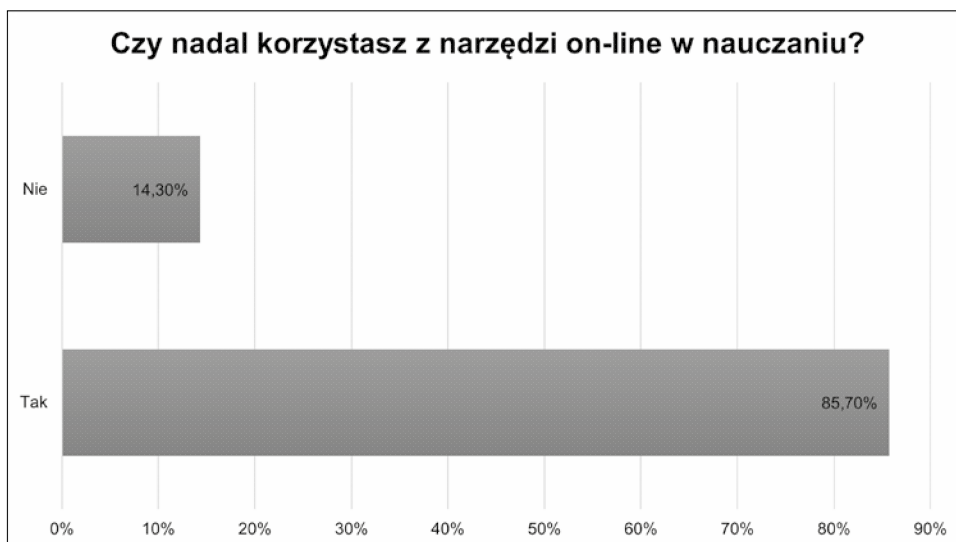

WYKRES 6. WPŁYW NA STAN PSYCHICZNY NAUCZYCIELI (W PROCENTACH)

Analiza danych z badań pokazuje, iż ponad 57% badanych stwierdziło, że otrzymało wsparcie od dyrekcji i administracji szkoły, a ponad 37% stwierdziło, że czuło się zmotywowane do nauczania *on-line*.

WYKRES 7. KORZYSTANIE Z NARZĘDZI (W PROCENTACH)

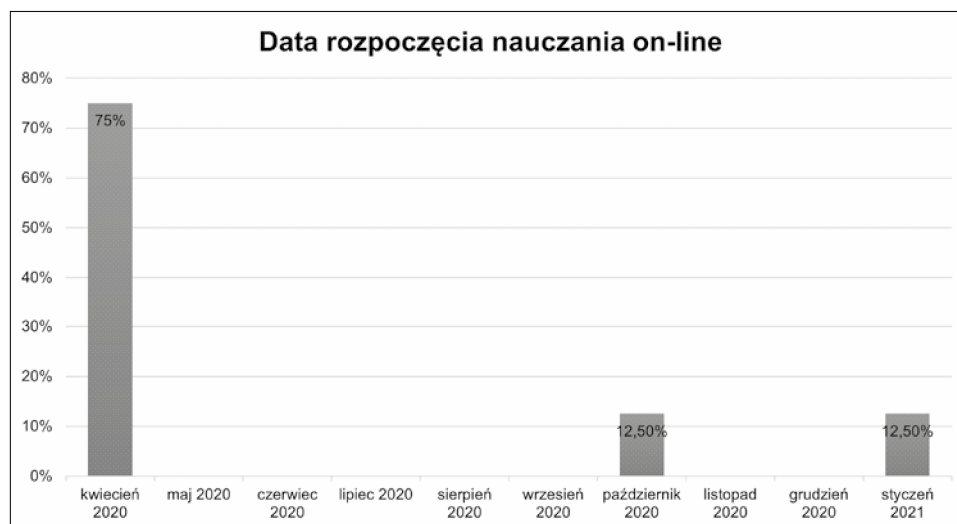

W pytaniu o kontynuację używania narzędzi do nauki zdalnej ponad 85% ankietowanych stwierdziło, że nadal z tych narzędzi korzysta.

2.2. NAUCZANIE

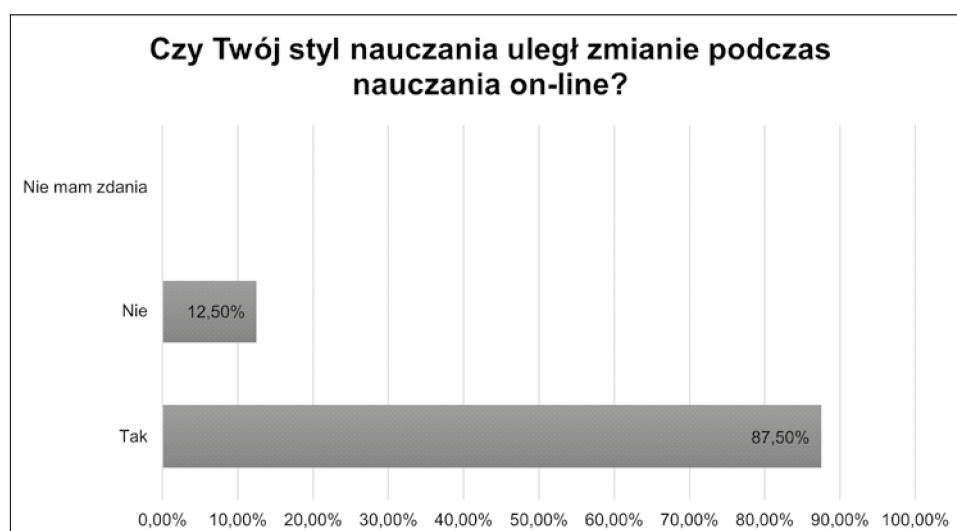
75 % ankietyowanych zaczęło nauczanie *on-line* od samego początku – podczas pierwszego lockdownu w kwietniu 2020 roku.

WYKRES 8. DATA ROZPOCZĘCIA NAUCZANIA *ON-LINE* (W PROCENTACH)

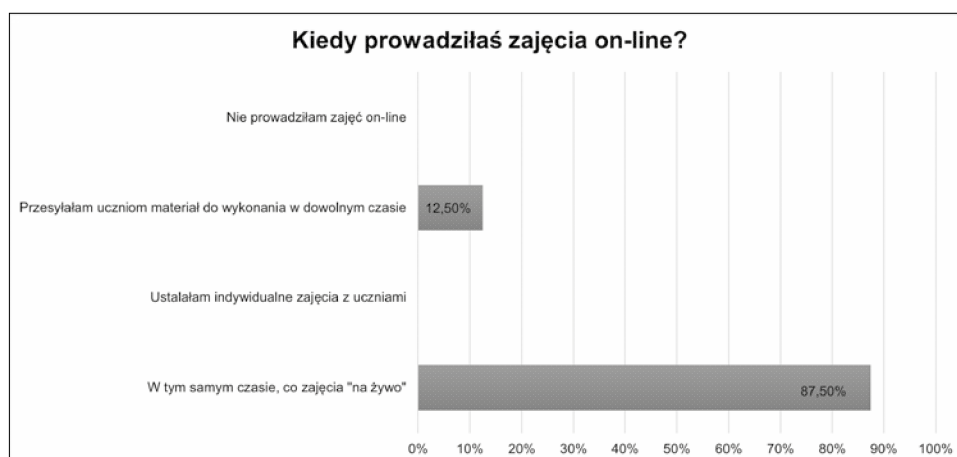
Aż 87% badanych stwierdziło, że ich styl nauczania uległ zmianie podczas lekcji zdalnych.

WYKRES 9. ZMIANA STYLU NAUCZANIA (W PROCENTACH)

Tylu samo respondentów prowadziło zajęcia *on-line* w tym samym czasie, co zajęcia „na żywo” bez organizowania specjalnych konsultacji lub lekcji 1:1.

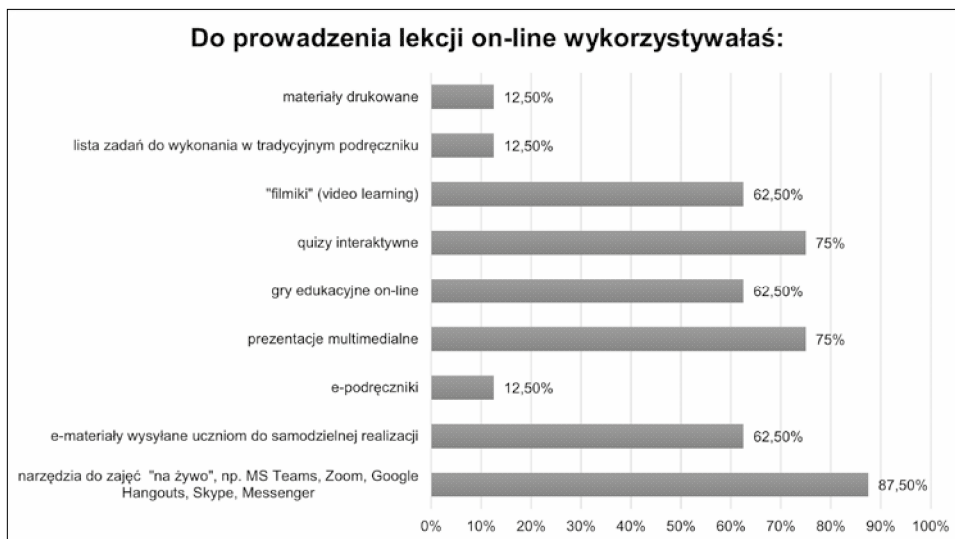
WYKRES 10. CZAS PROWADZENIE LEKCJI *ON-LINE* (W PROCENTACH)

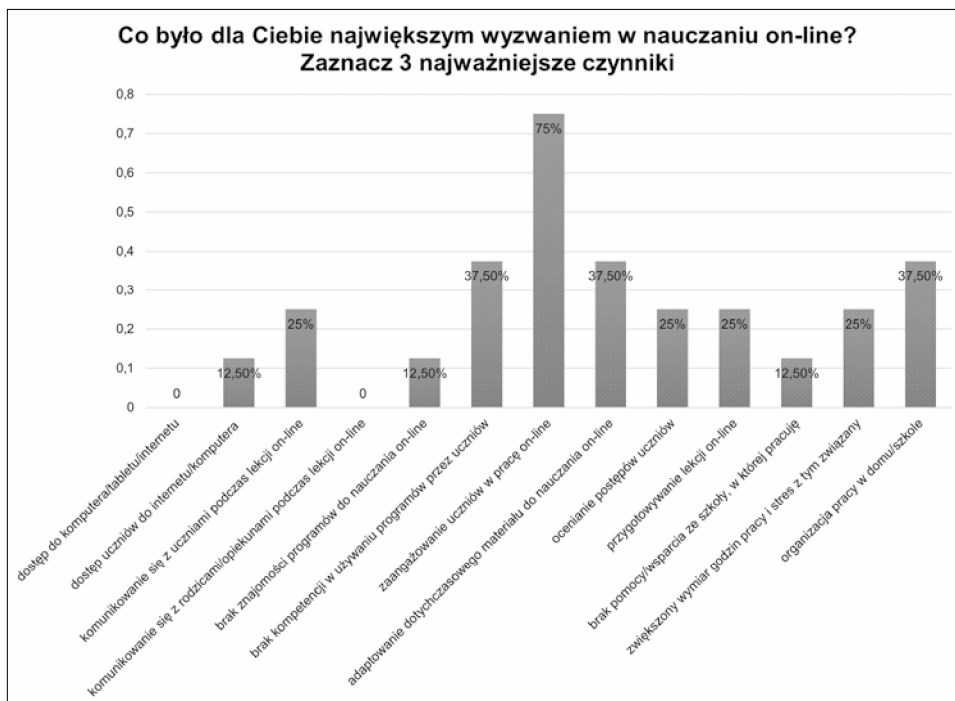
Ciekawa jest analiza odpowiedzi na temat sposobów nauczania *on-line*. Najpopularniejszym sposobem były zajęcia z użyciem platform do komunikacji bezpośredniej, jak Zoom, Meets, Hangouts czy Skype (87%). Również popularne okazały się prezentacje multimedialne oraz internetowe quizy – obie pozycje zdobyły 75% odpowiedzi. Jednakże na trzeciej pozycji uplasowało się wysyłanie uczniom e-materiałów do wykonania we własnym czasie – tak odpowiedziało 62% badanych. Tyle samo osób wykorzystywało gry edukacyjne *on-line* oraz „filmiaki”, czyli lekcje nagrane wcześniej i wysyłane uczniom do odsłuchania później. Najmniej respondentów używało zadań do wykonania w zwykłym, papierowym podręczniku lub wysyłało kserokopie kart pracy – jedynie 12% ankietowanych.

Zdecydowana większość nauczycieli za największe wyzwanie nauczania *on-line* uważa zaangażowanie uczniów w pracę – tę odpowiedź wybrało 75% badanych. Na kolejnych miejscach uplasowały się: brak kompetencji w używaniu programów przez uczniów (37%), adaptowanie dotychczasowych materiałów do zajęć *on-line* (37%) oraz organizacja pracy (37%). Wielu nauczycieli wskazało komunikowanie się z uczniami, ocenianie ich pracy oraz zwiększona liczba godzin pracy – te odpowiedzi uzyskały po 25%. Najmniejszym wyzwaniem okazało się dostęp do komputera lub internetu, a także brak znajomości programów do nauczania *on-line* oraz brak wsparcia ze szkoły. Te odpowiedzi wybrało jedynie 12% badanych.

WYKRES 11. PLATFORMY DO NAUCZANIA ZDALNEGO (W PROCENTACH)

WYKRES 12. WYZWANIA NAUCZANIA ZDALNEGO (W PROCENTACH)

Nauczyciele wykorzystywali szereg metod do oceniania postępów i zaangażowania uczniów. Wśród wymienionych było: *czytanie na żywo; odpowiedzi; udział w dyskusji; skala punktowa; przesyłanie prac na Google Classroom; oddawanie prac po powrocie do szkoły; sprawdziany w formie testów oraz ocena słowna jako komentarz do pracy uczniów.*

Nauczyciele, niemal jednomyślnie, zidentyfikowali przygotowanie do zajęć w nauczaniu zdalnym jako aspekt, który sprawiał im najmniej trudności w nauczaniu zdalnym. Wśród odpowiedzi respondentów można znaleźć stwierdzenia, iż najmniej trudności sprawiało im: *wykorzystanie prezentacji podczas zajęć; przygotowanie lekcji; obsługa programów do nauki on-line; przygotowywanie materiału do wersji lekcji on-line oraz przekazywanie wiedzy.*

Jako czynniki sprawiające najwięcej trudności, respondenci identyfikowali *problemy z łączem internetowym; kontrolowanie uczniów; motywowanie uczniów w czasie pracy on-line; utrzymanie odpowiedniego skupienia i zainteresowania lekcją; brak rzeczywistego kontaktu z uczniami oraz utrudniona komunikacja z uczniami; włączenie kamery i mikrofonu czy niechęć do wypowiadania się.*

Nauczyciele byli też w stanie zauważyć i podkreślić przyjemne i pozytywne doświadczenia w nauczaniu zdalnym. Wśród odpowiedzi ankietowanych znalazły się takie stwierdzenia, jak *udana lekcja; radość uczniów; wysoka frekwencja; pochwały ze strony uczniów i rodziców; postępy uczniów; komentarze rodziców; uśmiechy dzieci; radość uczniów z każdego spotkania podczas zdalnych lekcji; podziękowania uczniów i rodziców za bardzo dobre lekcje oraz wysoka frekwencja uczniów na zajęciach.*

3. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Nauczyciele w PSS im. Fryderyka Chopina w Croydon bardzo szybko dokonali „adaptacji technologicznej”, czyli nauczyli się obsługi platform komunikacyjnych i przeszli w większości na prowadzenie zdalnie lekcji na żywo. Wielkim sukcesem było samodzielne organizowanie się nauczycieli, polegające na wymianie doświadczeń i informacji, duża część nauczycieli brała udział w bezpłatnych szkoleniach i webinarach, ucząc się od innych, z lepiej zorganizowanych placówek.

Nauczyciele w większości pozytywnie oceniali swoje doświadczenia podczas nauczania zdalnego. Badani w większości czuli się zmotywowani i stwierdzili, że ich stan psychiczny pozytywnie wpływał na zdalne nauczanie.

Respondenci również nie mieli większego problemu z wykorzystywaniem dostępnych platform, programów i materiałów *on-line* – te aspekty okazały się

łatwe i zrozumiałe dla nauczycieli i nie przysporzyły im kłopotów w procesie transformacji z nauczania w klasie do edukacji przez internet.

Mimo tak dobrego zorganizowania nauczycieli został zagubiony wymiar społeczny nauczania. Obniżyła się motywacja uczniów do nauki, co widać w ich braku komunikowania się z nauczycielami podczas zajęć *on-line*. Badani wskazali ten aspekt, podobnie jak motywowanie uczniów do pracy jako największy problem i wyzwanie w zdalnym nauczaniu.

Mimo łatwego dostępu do komputerów i innych platform ujawniły się nierówności cyfrowe w formie braku umiejętności korzystania z narzędzi komunikacyjnych lub narzędzi do nauki po stronie uczniów. Nauczyciele wymienili brak kompetencji uczniowskich w obsłudze niektórych programów jako czynnik negatywnie wpływający na jakość nauczania oraz odbiór samego doświadczenia przez obie strony.

Nie zadbano również o nauczycieli, zabrakło wsparcia systemowego w skali makro – nauczyciele mogli liczyć jedynie na siebie i na innych pracowników szkoły, gdyż informacje rządowe były nieprecyzyjne i często poddawane dowolnej interpretacji.

Analiza wyników badań sugeruje, iż problemem nie jest niechęć nauczycieli do nauki zdalnej lub ich kompetencje w używaniu internetowych narzędzi. Tym, czego nauczyciele potrzebują, jest odgórna kontrola, pomoc i wsparcie, a także ujednoczenie samego procesu tak, aby każdy wiedział, za co jest odpowiedzialny i czego się od niego oczekuje.

W dydaktyce widać braki w sposobach motywowania uczniów do aktywnego udziału w zajęciach *on-line*. Często uczniowie „kryli się” za ekranem, wyłączając kamery i wyciszając mikrofony – takie jednostronne nauczanie bywało trudne i demotywujące.

Kolejny czynnik to kompetencje uczniowskie w obsłudze programów do nauki *on-line* czy sprzętu. Brak tej kompetencji lub niska jakość narzędzi i usług powoduje opóźnienia w przekazie informacji oraz jego odbiorze.

4. PODSUMOWANIE

Kryzys jest czynnikiem generującym zmiany i innowacje. Pandemia COVID-19 okazała się bodźcem napędzającym reformę edukacyjną. Polskie szkoły sobotnie nie były wyjątkiem od tej reguły³. Zamknięcie szkół stacjo-

³ P. Plichta, *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa, 2020.

narnych oraz wprowadzenie nauczania zdalnego przyniosło nowe wyzwania, ale również korzyści polskiej edukacji na obczyźnie. Transformacja nauczania może być okazją do tego, aby polskie szkoły sobotnie stały się dostępne większej rzeszy Polaków mieszkających na obczyźnie, a wykorzystanie narzędzi internetowych może okazać się stymulujące dla uczniów z niską kompetencją językową.

Każda innowacja wymaga zmiany w społeczeństwie i jego nawykach, lecz może być również kontrolowana lub hamowana przez dostęp do różnorodnych zasobów, takich jak narzędzia do nauki zdalnej czy internetu.

Nauczyciele znają swoich uczniów i będą potrafili zaadaptować lekcje *on-line* do ich potrzeb i wymagań, lecz jest potrzebny im dostęp do takich narzędzi, które umożliwią pełną inkluzję wszystkich uczniów oraz wspomogą edukację *on-line*.

Dobrostan nauczycieli jest podstawą w nauczaniu *on-line*. Nauczyciele szkół sobotnich często traktują swoją pracę jako misję i pasję, dla wielu to praca po godzinach i bez wynagrodzenia. Jako grupa społeczna i zawodowa nauczyciele potrzebują jasnych zasad, aby móc zorganizować własne obowiązki oraz sprostać oczekiwaniom uczniów i rodziców.

BIBLIOGRAFIA

- Doucet A., Netolicky D., Timmers K., Tuscano J., Thinking about Pedagogy in an Unfolding Pandemic, An Independent Report on Approaches to Distance Learning During COVID19 School Closures, 2020, https://issuu.com/educationinternational/docs/2020_research_covid-19_eng.
- Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań, oprac. A. Buchner, M. Majchrzak, M. Wierzbicka, Centrum Edukacji Obywatelskiej – Fundacja „Szkoła z Klasą”, kwiecień 2020, <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna>.
- Plichta P., *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa, 2020.
-

AGNIESZKA GAPIŃSKA

AGNIESZKA GAPIŃSKA

**ONLINE PROVISION AT THE FRYDERYK CHOPIN PSS
IN CROYDON IN THE TIME OF GLOBAL PANDEMIC
– THE TEACHERS' PERSPECTIVE**

SUMMARY

The COVID-19 pandemic was a trigger for the educational reform into on-line teaching for preschools, schools, and universities. All educational institutions were faced with this new and unprecedented situation. The change has been defined by technology and thus the education as we know it – face to face and inside a classroom – was transformed into an on-line and distance learning. Access to technology, internet platforms or on-line materials as well as teachers', parents' and students' technological competence made the change challenging. Polish Saturday Schools are unique and autonomous institutions where learning, even under optimal circumstances, is demanding. Hence, an insight into the teachers' perspective on the on-line delivery seemed valuable and important to research.

Keywords: on-line learning, pandemic, Polish Saturday Schools. teachers